

การศึกษาเชิงคติชนวิทยา : การไหว้บรรพบุรุษผ่านพิธีพืชนปูตาและพิธีแกลมอของกลุ่มคน ในจังหวัดบุรีรัมย์

The Folklore Studies: to Pay Respect to Ancestors Through The Grandfather Ancestor Ceremony and The Glamor Ceremony of The People in Buriram Province

ปุลณัจจริย สรสีสม¹, ประพิชญญา วิริยะเสถียรพงศ์², สถาพร เทียงพุก³, กุศลรัตน์ เหลือคุ้ม⁴, อัญชิสา ขำอรุณ⁵
และ ะอารีรัตน์ พูลสวัสดิ์⁶

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

²⁻⁶นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

*Corresponding author e-mail, thaimcru.examination@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “พิธีกรรมแกลมอ” ของชาวกูย (ส่วย) ในจังหวัดบุรีรัมย์ และอธิบายความคล้ายคลึงของการไหว้บรรพบุรุษผ่าน “พิธีกรรมแกลมอ” และ “พิธีกรรมพืชนปูตา” ของคนกลุ่มกูยและคนกลุ่มลาวการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย คือ การวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบพิธีกรรม 2 กลุ่มชาติพันธุ์ คือ แกลมอของกลุ่มกูยกับพืชนปูตาของกลุ่มลาวซึ่งอยู่ในพื้นที่ศึกษา 2 อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ในช่วงเวลา 2560-2565

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมี 2 กลุ่ม คือ 1.ผู้ประกอบพิธีกรรม และ 2.ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม ในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ผลการวิจัยพบว่า 1) พิธีกรรมแกลมอของชาวกูย (ส่วย) ในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นพิธีกรรมสำคัญของคนเชื้อสายกูยเกือบทุกตำบลของหมู่บ้านชาวกูยจะมีแม่หมอ ซึ่งเป็นตัวเอกของพิธีกรรมนี้ พิธีแกลมอเป็นการพืชนปูตาประกอบดนตรีที่ทำขึ้นใน 3 โอกาส โดยโอกาสแรก เพื่อรักษาอาการป่วยและเรียกขวัญคนป่วย ซึ่งเป็นวิธีการรักษาทางจิตใจ โอกาสที่สองเป็นการเข้าทรงเพื่อเสี่ยงทายปลอบขวัญให้คลายทุกข์ลง โอกาสที่สาม เป็นการเข้าทรงเพื่อบูชาครุภัณฑ์เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน นิยมจัดช่วงเดือนยี่ และเดือนสาม (มกราคมและกุมภาพันธ์) 2) ชาวบ้านเชื่อว่าหากประกอบพิธีกรรมนี้หมู่บ้านของตนจะอยู่ร่มเย็นเป็นสุขและปราศจากภัยอันตรายต่าง ๆ นอกจากนี้พิธีกรรมของบุรีรัมย์ที่เป็นการไหว้บรรพบุรุษยังมีพิธีกรรมพืชนปูตาซึ่งเป็นความเชื่อที่เคารพนับถือผีบรรพบุรุษ หากลูกหลานในหมู่บ้านได้บนบานศาลกล่าวหรือแม่แต่คนที่เจ็บไข้ได้ป่วย ไม่สบาย หรือขอให้มีความร่มเย็นเป็นสุข จะต้องมีการพืชนปูตา เป็นการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 โดยมีการพืชนปูตา 3 ปีมีการพืชนปูตา 1 ครั้ง แต่หากปีใดไม่ได้จัดพืชนปูตาจะต้องจัดจ่ายไฟซึ่งเป็นการนำข้าวใส่น้ำตาลและก้านมะพร้าวผูกปมตามจำนวนสมาชิกในครอบครัวไปวางไว้ที่ศาลปูตาแทนการจัดพืชนปูตา 3) ความคล้ายคลึงของพิธีสำหรับไหว้บรรพบุรุษผ่าน “พิธีกรรมแกลมอ” และ “พิธีกรรมพืชนปูตา” พบว่ามีความเชื่อด้านการเคารพนับถือในผีบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของตน ซึ่งเชื่อว่าหากได้ประกอบพิธีกรรมแล้ว อาการป่วยจะหายและอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีการพืชนปูตาในทั้งพิธีพืชนปูตาและพิธีแกลมอ เพื่ออัญเชิญดวงวิญญาณของบรรพบุรุษมาประทับร่างของผู้ทำพิธีทั้งสองพิธีมีตัวแทนเป็นสัญลักษณ์ของผู้นำการประกอบพิธีเช่นเดียวกัน คือ พิธีพืชนปูตาเรียกว่า ประทับรับทรง และพิธีแกลมอเรียกว่า แม่หมอ ผู้ประกอบพิธีทั้งสองพิธีจะต้องเป็นผู้หญิงเท่านั้น มีอุปกรณ์และเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีคล้ายคลึงกัน

คำสำคัญ: คติชนวิทยา การไหว้บรรพบุรุษ พิธีพ่อนปู่ตา พิธีแกลมอ กลุ่มคนในบุรีรัมย์

ABSTRACT

The purpose of this research was to study "Glamor Ritual" of the Kui people (tribute) in Buriram Province and explain the similarity of worshipping ancestors through “Glamor Rituals” and “Grandfather Dance Rituals” of Kui and Lao people. This research methodology was used; the document analysis and the interviews. The instrument of this research was an unstructured interview form used for interviews. The data were analyzed by comparing the rituals of 2 ethnic groups, namely the glamor of the Kui group and the ancestral dance of the Lao group, in the study area of 2 districts of Buriram province, during the period 2017-2022.

The samples used in the research were divided into 2 groups: 1. ritual practitioners and 2. ritual participants. In Buriram Province, the results indicated that 1) the glamor ritual of the Kui people in Buriram province, is an important ritual. Almost every sub-district of the Kui village has a spirit of mother doctor which is the protagonist of this ritual. The glamor ceremony is a dance with music performed on three occasions. By the first opportunity, to cure sickness and call upon the sick which is a healing method for the mind; the second chance is the coronation for guessing and comforting to relieve suffering; the third chance is the coronation to worship the birth teacher for fun. It is usually held during the second and third months (January and February). 2) Villagers believe that if performing this ritual, their village will be peaceful and free from various dangers. The ancestors also have a ritual to dance to grandfather, which is a belief that respects the spirits of the ancestors. If the children in the village were on or even those who are sick, or wishing for peace and happiness. There must be a “Praying for Grandfather” to pay homage to the sacred things of the village on the 3rd day of the waxing moon of the 3rd lunar month. There is a dance in which there is 1 dance in 3 years, but if any year is not held, the Grandfather's dance ceremony must be arranged, which is rice with sugar and coconut stalks tied in knots according to the number of family members to be placed at the Grandfather's shrine instead of arranging the ceremony to dance to grandfather. 3) the similarity of the ceremony for paying respect to the ancestors through “Glamor Rituals” and “Grandfather Rituals” were found to have a belief in respect for the spirits of their ancestors and their sacred things. which believed that if the ritual was performed the sickness will go away and rest in peace. There are dances in both the Grandfather's Shrine ceremony and the Glamor ceremony. To summon the spirits of the ancestors to be stamped on the bodies of those who performed both ceremonies. There are representatives as symbols of the leaders of the ceremony as well, namely, the ceremony of dancing for grandfathers, called "sump", and the glamor ceremony, called "Mae Mo". The performers of both ceremonies must be women only. There are equipment and musical instruments used for similar ceremonies.

Keywords: Folklore Studies, To pay respect to ancestors, Through the ancestor ceremony, The glamor ceremony, The people in Buriram

บทนำ

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม รวมถึงวิถีการใช้ชีวิตในแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากมีปรากฏการณ์การเคลื่อนไหลของกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ทำให้เป็นสาเหตุหนึ่งของความหลากหลายทางวัฒนธรรม อีกทั้งกลุ่มคนในประเทศไทยมีวิถีการใช้ชีวิตที่อาศัยหลักความเป็นจริงและหลักทางความเชื่อต่าง ๆ อาทิ ความเชื่อด้านพิธีกรรม ความเชื่อด้านไสยศาสตร์โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผี ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เป็นความเชื่อของคนแต่ละท้องถิ่นเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมาในแต่ละรุ่นเพื่อสืบสานวัฒนธรรมดังกล่าวไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา

ประเทศไทยนอกจากจะมีความหลากหลายทางชีวภาพแล้วยังมีความหลากหลายทางประวัติศาสตร์ ภาษา และวัฒนธรรมของประชาชนในชาติ ซึ่งรวมถึงกลุ่มคนหรือชาติพันธุ์และชนเผ่าต่าง ๆ ที่มีวิถีชีวิตแตกต่างกันไป สิ่งดังกล่าวนี้ สุวีโล เปรมศรีรัตน์ (2550 : ออนไลน์) ให้รายละเอียดว่า

“ประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ถึง 70 กลุ่ม กระจายอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ความสัมพันธ์เชิงเชื้อสายหรือตระกูลภาษา ซึ่งแบ่งเป็นตระกูลใหญ่ ๆ ได้ 5 ตระกูล ได้แก่ ตระกูลไท (24 กลุ่ม), ตระกูลออสโตรเอเชียติก (23 กลุ่ม), ตระกูลออสโตรเนเซียน (3 กลุ่ม), ตระกูลจีน-ทิเบต (21 กลุ่ม) และตระกูลม้ง-เมี่ยน (2 กลุ่ม) และ 2) ความสัมพันธ์เชิงสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหมดกว่า 70 กลุ่ม จากตระกูล ภาษาต่าง ๆ นั้น มีสถานภาพทางสังคมหรือมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป ในระดับประเทศ ระดับท้องถิ่นภูมิภาค และระดับชุมชน โดยมีภาษาไทยมาตรฐานเป็นภาษาที่ใช้เชื่อมโยงกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน”

ภูมิภาคทางอีสานใต้ก็เช่นเดียวกันที่ปรากฏความเชื่อหลากหลายตามชาติพันธุ์ของตนซึ่งทุกชาติพันธุ์โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ที่กลุ่มคนไม่ว่าจะเป็นเขมร กูย ลาว ล้วนมีความเชื่อเรื่องการไหว้ผีบรรพบุรุษของตน เพื่อเคารพนับถือหรือรักษาโรคและยังใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในกลุ่มของตนเอง เช่นเดียวกับที่ทางหมู่บ้านทางอีสานใต้จะมีพิธี “พ่อนศาลปู่ตา” เพื่อไหว้ผีบรรพบุรุษที่ปกปักรักษาคนภายในหมู่บ้านให้ปลอดภัยจากสิ่งชั่วร้าย อีกทั้งบริบทของหมู่บ้านบ้านปราสาทเป็นหมู่บ้านอีสานลาวที่มีความหลากหลายทางการเกษตรกรรม เช่น การทำนา การปลูกผักขาย การทำสวน ไร่อ้อย ไร่มันสำปะหลัง เป็นต้น ซึ่งภายในหมู่บ้านส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว แต่มีความนิยมปลูกบ้านใกล้ครอบครัวหรือเครือญาติของตน ซึ่งในหมู่บ้านจะมีการประกอบพิธีกรรมพ่อนปู่ตา เพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านและรักษาอาการเจ็บป่วยของเครือญาติของตนภายในหมู่บ้าน อีกทั้งยังมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น การเลี้ยงผีนาข้าว ซึ่งเป็นการนำเครื่องเซ่นไหว้ไปวางบนพื้นที่นาของตน โดยให้ตัวแทนที่ผีบรรพบุรุษได้ทำการเลือกไว้ให้เป็นผู้เลี้ยงในแต่ละพื้นที่ของท้องนา นั้น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วพิธีกรรมจะมีการเกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษ เพราะชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกปักรักษาตนให้อยู่รอดปลอดภัยและอยู่ร่มเย็นเป็นสุข กล่าวได้ว่าพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์แม้จะอยู่ในจังหวัดเดียวกันแต่มีความหลากหลายของทั้งกลุ่มคนและวัฒนธรรม ซึ่งแม้กลุ่มคนจะอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ทว่ามีพิธีกรรมที่คล้ายคลึงกันแต่เรียกชื่อแตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาพิธีพ่อนศาลปู่ตาจะมีการทำพิธี 3 ปีต่อหนึ่งครั้ง เพื่อการไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์และผีบรรพบุรุษของหมู่บ้านที่ได้คุ้มครองหมู่บ้านและต้องการที่จะพบกับคนดูแลหมู่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) รวมไปถึงชาวบ้านและการทำนายโชคชะตาของหมู่บ้าน โดยผ่านการ “ประทับรับทรงต่าปู่” ที่ติดต่อโดย “เฒ่าจ้ำ” ผู้ดูแลศาลปู่ตาประจำหมู่บ้าน ซึ่งพิธีพ่อนศาลปู่ตามีความคล้ายคลึงกับ “พิธีแกลมอ” ของชาวกูย ที่ได้บูชาดวงวิญญาณบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นการเสริมสร้างกำลังใจตลอดถึงการรักษาผู้ป่วยไข้ โดยมี “แม่หมอ” เป็นผู้ทำพิธี

คณะผู้วิจัยเห็นว่าพื้นที่อีสานใต้มีความหลากหลายของกลุ่มชน เช่น กลุ่มเขมร ลาว กูย เป็นต้น ซึ่งกลุ่มคนแต่ละกลุ่มล้วนมีการปฏิบัติพิธีกรรมที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของตน ซึ่งมีความโดดเด่น เนื่องด้วยความเชื่อและการนับถือผีบรรพบุรุษ ทว่าค่านิยมในช่วงเวลาปัจจุบัน รู้จักและให้ความสำคัญกับพิธีกรรมเหล่านี้น้อยลงเรื่อย ๆ อีกทั้งยังไม่มีการศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างกันของพิธีกรรม จึงสมควรที่จะศึกษาวิจัย “การไหว้บรรพบุรุษผ่านพิธีพืชนุ่นปูตาและพิธีแกลมอ ของกลุ่มคนในจังหวัดบุรีรัมย์” เพื่อเป็นบันทึกให้คนในรุ่นปัจจุบันได้รู้จักและสืบสานพิธีกรรมนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมพืชนุ่นปูตา ของกลุ่มชาวลาว บ้านปราสาท ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพิธีไหว้บรรพบุรุษระหว่างพิธีกรรมแกลมอและพิธีกรรมพืชนุ่นปูตา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 กลุ่มคนในตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

1) นางจันทร์ สะเทือนรัมย์ อายุ 78 ปี บ้านเลขที่ 126 บ้านปราสาท ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

2) นางวรรณกรณ จงสง่ากลาง อายุ 45 ปี บ้านเลขที่ 126 บ้านปราสาท ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

3) นางนุส บุญศิริ อายุ 53 ปี บ้านเลขที่ 143 บ้านปราสาท ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

2. ขอบเขตเนื้อหา

1. “พิธีกรรมแกลมอ” ของชาวกูย (ส่วย) ในจังหวัดบุรีรัมย์

2. ความสัมพันธ์ของการไหว้บรรพบุรุษผ่านพิธีพืชนุ่นปูตาและพิธีแกลมอในจังหวัดบุรีรัมย์

3. ขอบเขตพื้นที่

ตำบลเขี่ยปราสาท อำเภอหนองกี่ และ ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ทำให้การดำเนินการวิจัยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นรูปแบบออนไลน์ แทนการลงพื้นที่จริง โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในพิธีพืชนุ่นปูตาเป็นการสัมภาษณ์ออนไลน์ โดยใช้วิธีมุขปาฐะ และพิธีกรรมแกลมอของกลุ่มชาติพันธุ์กูยเป็นการศึกษาแบบมุขปาฐะ ซึ่งใช้การวิเคราะห์จากเอกสารที่มีการรวบรวมไว้จากงานวิจัย

1. ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยของคุณพนาสินธุ์ ศรีวิเศษและคุณจตุพร สีม่วง เรื่อง ดนตรีประกอบพิธีกรรมแกลมอของกลุ่มชาติพันธุ์กูย และศึกษางานวิจัยของคุณบัญญัติ สาลี เรื่อง กูย : ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษาและตำนาน

2. ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

บ้านปราสาท ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยเป็นการศึกษาแบบมุขปาฐะ ซึ่งใช้รูปแบบออนไลน์ เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19

3. ออกแบบเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ใช้ในการสัมภาษณ์รูปแบบออนไลน์

1) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการคัดเลือกแบบเจาะจงกลุ่มคน โดยพิจารณาจากบทบาท หน้าที่ของผู้ทำพิธีกรรม

2) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบเจาะจง เนื่องจากด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด 19 จึงทำให้คณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในรูปแบบการสัมภาษณ์ออนไลน์ คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) ท่านเป็นชาวบ้านในตำบลตลาดโพธิ์ตั้งแต่กำเนิดหรือไม่
- 2) รู้จักพิธี “พ่อนปู่ตา” หรือไม่ รู้จักได้อย่างไร
- 3) ท่านเคยเข้าร่วมพิธีพ่อนปู่ตาหรือไม่
- 4) ประวัติความเป็นมาของพิธีพ่อนปู่ตาเป็นอย่างไร ปัจจุบันยังมีอยู่หรือไม่
- 5) พิธีพ่อนปู่ตาคืออะไร เพราะเหตุใดจึงมีพิธีนี้ขึ้น
- 6) ในตำบลตลาดโพธิ์มีพิธีพ่อนปู่ตาที่แตกต่างกันหรือไม่ มีในลักษณะใดบ้าง
- 7) วิธีการดำเนินพิธีพ่อนปู่ตาทำอย่างไร ทำเมื่อใด ทำที่ใด
- 8) ต้องใช้อุปกรณ์ใดทำพิธีบ้าง แล้วหาได้จากที่ไหนตำบลตลาดโพธิ์
- 9) ผู้ที่ต้องมาทำหน้าที่ผู้นำประกอบพิธีกรรม หรือ “ประທັບรับทรง” ต้องมีบุคลิกและลักษณะอย่างไร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยประสานไปยังชุมชนและเข้าเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างโดยใช้ช่องทางออนไลน์ จนครบตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทั้งจากการตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยและจากเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างผ่านรูปแบบออนไลน์ เนื่องด้วยสถานการณ์โควิด 19 เพราะไม่สามารถลงพื้นที่จริงได้และได้วิเคราะห์จากเอกสารงานวิจัย ซึ่งคณะผู้วิจัยได้เลือกขอบเขตพื้นที่การสัมภาษณ์เป็นกลุ่มชาวอีสานลาวบ้านปราสาท ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยคณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผ่านรูปแบบออนไลน์ แล้วนำมาสรุปเป็นบทความในหัวข้อที่เกี่ยวกับการศึกษาเชิงคติชนวิทยาการไหว้บรรพบุรุษผ่านพิธีพ่อนปู่ตาและพิธีแกลมอ ของกลุ่มคนในจังหวัดบุรีรัมย์

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า

1. การวิเคราะห์พิธีกรรมพ่อนปู่ตา ของกลุ่มชาวลาว บ้านปราสาท ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ อีสานลาวได้มีความเชื่อเรื่องการไหว้บรรพบุรุษที่ปกป้องรักษาครอบครัวของตน ซึ่งเป็นความเชื่อเกี่ยวกับ

“พิธีพื้อนปู้ตา” โดยชาวบ้านเชื่อว่าหากประกอบพิธีกรรมนี้ หมู่บ้านของตนจะอยู่ร่มเย็นเป็นสุขและปราศจากภัยอันตรายต่าง ๆ ซึ่งพิธีกรรมพื้อนปู้ตา เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเคารพน้บถือ มีการบนบานศาลกล่าว เมื่อลูกหลานในหมู่บ้านจะไปสอบบรรจุ เดินทางไปทำงานยังต่างประเทศ หรือแม้แต่นคนที่เจ็บไข้ได้ป่วย ไม่สบาย ขอให้มีความร่มเย็นเป็นสุข เป็นที่พึ่งทางจิตใจของชาวบ้านทำให้ชาวบ้านมีความรักสามัคคีกัน

“การพื้อนปู้ตา” เป็นการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ที่หมู่บ้านจะมีการพื้อนซึ่ง 3 ปีมีการพื้อน 1 ครั้ง แต่หากปีใดไม่ได้จัดพิธีพื้อนปู้ตาจะต้องจัดจำพายซึ่งเป็นการนำข้าวใส่น้ำตาลและก้านมะพร้าวผูกปมตามจำนวนสมาชิกในครอบครัวไปวางไว้ที่ศาลปู้ตาแทนการจัดพิธีพื้อนปู้ตา ซึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นสัญลักษณ์นั้นประกอบด้วย

1. นายจำเนียร
2. หลวงอุดม
3. อุปฮาด
4. พระยาห่มขาว
5. พระยาห่มเขียว
6. นางละออง
7. นายด่าน
8. สัสดี
9. นายคง

ภาพที่ 1 ศาลตาปู่บ้านประสาท ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ

ที่มา : วรรณกรณ์ จงสง่ากลาง, 2558

ภาพที่ 2 สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาลตาปู่วัสดุที่แกะสลักด้วยไม้หรือรูปปั้น เช่น รูปคน สัตว์ ข้าทาส และบริวารให้ผีตาปู่ได้ใช้สอย

ไม้ขาดแคลน

ที่มา : วรรณกรณ์ จงสง่ากลาง, 2558

พิธีฟ้อนปู้ตา บ้านปราสาทจะมีการจัดทำพิธีกรรมการฟ้อนปู้ตา 3 ปี ต่อ 1 ครั้ง เพื่อเป็นการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นิยมทำกันในวันพุธ บนบานศาลกล่าว การแก้บนก็นิยมทำกันในวันพุธ แต่จะไม่แก้บนในช่วงเข้าพรรษา (วรรณกรณ์ จงสง่ากลาง, 2565, สัมภาษณ์)

การประกอบพิธีฟ้อนปู้ตาจะต้องมี “เฒ่าจ้ำ” หรือ ข้าวจ้ำ เป็นบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนของชุมชน เข้าติดต่อสื่อสารกับผีตาปู้ หรือรับบัญชาจากผีตาปู้มาแจ้งแก่ชุมชน มีภาระหน้าที่ในการดูแลบริเวณที่อยู่อาศัย ดำเนินกิจการด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศาลตาปู้ โดยคุณสมบัติของเฒ่าจ้ำหรือเจ้าจ้ำ เป็นบุคคลในหมู่บ้านที่มีความประพฤติดี บุคลิกน่าเลื่อมใส เป็นที่ยอมรับของชุมชน

ภาพที่ 3 คุณยายสุดา สมันรัมย์ (เสียชีวิต) เฒ่าจ้ำประจำศาลตาปู้บ้านปราสาท

ที่มา : วรรณกรณ์ จงสง่ากลาง, 2558

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้จะประกอบไปด้วยพานบูชาไหว้ครูโดยข้างในจะประกอบด้วยเทียนบนหิ้งพระบ้านคุณยายฉลวย, เทียนเล็กจำนวน 2 เล่มห่อใบตอง, เทียนขนาดกลาง 1 เล่ม (เทียนที่ขึ้นหิ้งบูชาพระของคุณยายฉลวย), ใบต้นครุฑ, แป้ง, หวี, น้ำอบน้ำปรุง, บุหรี่ และคำบูชาครูจำนวน 6 สลึง

ในด้านเครื่องเซ่นไหว้จะประกอบด้วยเหล้าขาว ไก่ต้ม หัวหมู रुपเทียน ดอกไม้ ขนมหวาน ผลไม้ และวัสดุอุปกรณ์ด้านเครื่องแต่งกายของประทับทรง ประกอบไปด้วย ผ้าโสร่ง ผ้าถุงไหม ผ้าแพรไหม หมวกอีโหว่ง เครื่องดนตรีประกอบพิธีกรรมประกอบไปด้วยเครื่องเป่า, ซอด้วง, ซออู้, ฉิ่ง, ฉาบ, ตะโพน และกลอง

การประกอบพิธีกรรมนั้นจะเริ่มจาก “เฒ่าจ้ำ” จะสามารถรับรู้ถึงดวงวิญญาณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นบรรพบุรุษได้เมื่อถึงช่วงที่ต้องจัดพิธีฟ้อนปู้ตา เฒ่าจ้ำจะต้องไปเชิญผู้ที่ “ประทับทรงตาปู้” มาทำพิธี ซึ่งผู้ที่จะประทับทรงตาปู้ได้จะต้องเป็นเพียงคนในครอบครัวของคุณยายหัน (ซึ่งปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) คนที่รับหน้าที่นี้ต่อเป็นคุณยายฉลวย ปูนกลาง อายุ 79 ปี มีหน้าที่ฟ้อนและประทับทรงของผีตาปู้ ซึ่งผู้ที่จะประทับทรงนี้จะต้องมีการร่ำเรียนวิชาจากบรรพบุรุษของตน อีกทั้งต้องมีดวงจิตที่กล้าแข็งและต้องเป็นผู้หญิงเท่านั้น (นุส บุญศิริ. สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2565)

ภาพที่ 4 ร่างทรงหรือผู้ที่ฟ้อนตาปู้คือคุณยายฉลวย ปูนกลาง อายุ 79 ปี มีหน้าที่ฟ้อนและประทับทรงของผีตาปู้

ที่มา : วรรณกรณ์ จงสง่ากลาง, 2558

การจัดพิธีฟ้อนปู้ตา จะต้องจัดเตรียมสิ่งของเช่นไหว้สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ศาลตาปู ประกอบไปด้วย เหล้าขาว ไก่ต้ม หัวหมู ฐูปเทียน ดอกไม้ ขนมหวาน ผลไม้ ข้าว โดยมีคำบูชาครู 6 สลึง และเทียนจะต้องเป็นเทียนที่ขึ้นหิ้งบูชาพระที่บ้านของคุณยายฉลุย ปูนกลาง เท่านั้น อีกทั้งต้องให้ครอบครัวของขวัญข้าวเจ้า เตรียมเครื่องแต่งกายตอนเปลี่ยนเครื่องมาให้ประทับรับทรงได้เปลี่ยน เครื่องแต่งกาย ได้แก่ ผ้าโสร่ง, ผ้าถุงไหม มาให้ครบจำนวนขององค์ที่เป็นชายและเตรียมผ้าถุงไหม ผ้าแพรไหม ให้ครบขององค์ที่เป็นหญิง ซึ่งแต่ละองค์จะนุ่งไม่ซ้ำกันแต่ละผืน ส่วนองค์ที่เป็นสัสดีจะมีหมวกอิโหว่งเพิ่มเข้ามาในเครื่องแต่งกาย (วรรณกรรม จงสง่ากลาง, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2565)

พิธีการจะเริ่มจากให้ประทับรับทรงตาปูที่แต่งกายด้วยชุดผ้าสีด้าหม่มแบบตะเบงมานกับนุ่งผ้าถุงไหม มาหน้าประรำพิธี ซึ่งจะต้องทำพิธีโดยนำพานบูชาไหว้ครูโดยข้างในจะประกอบด้วยเทียนบนหิ้งพระบ้านคุณยายฉลุย, เทียนเล็กจำนวน 2 เล่มห่อใบตอง, เทียนขนาดกลาง 1 เล่ม, ใบต้นครุฑ, แป้ง, หนี่, น้ำอบน้ำปรุง, บุหรี่ และคำบูชาครูจำนวน 6 สลึง เมื่อร่างประทับทรงตาปูทำพิธีไหว้ครู บรรดาสมมติที่เป็นครอบครัวของขวัญข้าวเจ้าจะมานั่งล้อมวงให้ร่างประทับทรงตาปูและแทนเครื่องเช่นไหว้อยู่ตรงกลางหน้าศาลปู้ตา จากนั้นวงมโหรีเริ่มบรรเลงเพลงหลังจากร่างประทับทรงทำพิธีไหว้ครูเรียบร้อย วงมโหรีที่มาบรรเลงจะประกอบไปด้วยเครื่องปี่, ซอด้วง, ซออู้, ฉิ่ง, ฉาบ, ตะโพน และกลอง เมื่อดนตรีเริ่มบรรเลง ประทับรับทรงจะเริ่มฟ้อนรำไปตามจังหวะเมื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์องค์ใดเข้าประทับร่าง ก็จะเริ่มหยิบเครื่องแต่งกายมาแต่งองค์ทรงเครื่องตามสิ่งศักดิ์สิทธิ์องค์นั้น หากองค์นั้นเป็นสัสดีจะนุ่งเครื่องแต่งกายโดยสวมโสร่งผ้าถุงไหมและสวมหมวกอิโหว่ง ส่วนองค์ที่เป็นชายแต่ไม่ใช่สัสดีจะสวมเพียงโสร่ง ผ้าถุงไหมเท่านั้น ส่วนองค์ที่เป็นหญิงจะนุ่งเครื่องแต่งกายด้วยผ้าถุงไหมและผ้าแพรไหม ซึ่งแต่ละองค์ห้ามสวมผ้าถุงไหม ผ้าแพรซ้ำผืนกัน หากองค์ไหนท่านชอบสนุก เกี่ยวพาราสิสาว ท่านจะเชิญชาวบ้านในพิธีมาฟ้อนรำไปกับท่าน หรือองค์ใดชอบตีมสุรากับบุหรี ประทับรับทรงจะตีมสุราและสูบบุหรีที่ได้จัดเตรียมไว้แล้วนำแจกจ่ายให้ผู้เข้าร่วมในพิธีได้ร่วมตีและสูบอย่างสนุกสนานไปด้วยกัน

ภาพที่ 5 คำบูชาครู 6 สลึง และเทียนที่ขึ้นหิ้งบูชาพระ

ที่มา : วรรณกรรม จงสง่ากลาง, 2558

เมื่อประทับรับทรงครบทุกองค์ในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของปู้ตาเรียบร้อย วงมโหรีจะเริ่มบรรเลงเพลงใหม่เพื่อให้ประทับรับทรงได้ใส่เครื่องเพิ่มนั่นคือเล็บ ประทับรับทรงเริ่มฟ้อนครั้งที่สองโดยได้ฟ้อนแล้วหยิบสัตว์พาหนะ ได้แก่ ช้าง ม้า ขึ้นมาฟ้อนลักม้า ลักช้าง เมื่อฟ้อนลักช้าง ลักม้าเรียบร้อย ประทับรับทรงก็ได้หยิบอาวุธของปู้ตา ที่เป็นดาบขึ้นมาฟ้อนรำเพื่อปราบโจรขโมย เพราะในสมัยก่อนมีโจรมาปล้นหมู่บ้านอยู่ประจำและชาวบ้านก็เชื่อว่าผู้ปราบโจรเหล่านั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์บรรพบุรุษของตนในศาลปู้ตา เมื่อฟ้อนปราบโจรเรียบร้อย ประทับรับทรงจะฟ้อนรำต่อแล้วเข้าสู่พิธีทำนายหมู่บ้านโดยประทับรับทรงจะเสี่ยงทายโดยใช้หนี่ที่ได้สวมเล็บฟ้อนจิ้มไปที่คางไก่ต้มในพิธีฟ้อนปู้ตา เพื่อทำนายว่าปีนี้น้ำจะเป็นอย่างไร ฝนฟ้าจะดีหรือไม่ เมื่อทำนายดวงชะตาหมู่บ้านเสร็จแล้ว จากนั้นจะเรียกหาเจ้าบ้าน(ผู้ใหญ่บ้าน) มาผูกข้อไม้ข้อมือเพื่อเป็นการมอบหมายให้ดูแลลูกบ้านให้ปลอดภัย และหากลูกหลานคนใดเจ็บป่วยก็สามารถนำมาให้ประทับรับทรงผูกข้อไม้ข้อมือ ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อว่าจะหายป่วยภายใน 3 วัน 4 วันทันที เมื่อพิธีการฟ้อนปู้ตาเสร็จสิ้นก็จะนำ

เครื่องเซ่นมาให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมในพิธีได้รับประทานเป็นอันเสร็จพิธีฟ้อนปู้ตา (จันทร์ สะเทือนรัมย์.สัมภาษณ์, 3 มกราคม 2565.)

ภาพที่ 6 วงมโหรีที่มาเล่นในขณะที่รำทรงฟ้อน นำโดยคุณพ่อเกลี้ยง มุ่งดี (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)
ที่มา : วรณกรณ์ จงสง่ากลาง, 2558

ภาพที่ 7 สิ่งของที่นำมาเซ่นไหว้สักการะศาลตาปู่
ที่มา : วรณกรณ์ จงสง่ากลาง, 2558

ภาพที่ 8 การเสียดายคางไก่ในงานฟ้อนตาปู่
ที่มา : วรณกรณ์ จงสง่ากลาง, 2558

ภาพที่ 9 รำทรงกำลังฟ้อน ผู้นำหมู่บ้าน ชาวบ้านร่วมกันฟ้อน
ที่มา : วรณกรณ์ จงสง่ากลาง, 2558

ภาพที่ 10 ชาวบ้านนำใบมะพร้าวแห้งจำนวนมากในครัวเรือนมาผูกเป็นปมไปบูชา ใบมะพร้าวเป็นสัญลักษณ์แทน
สมาชิกและสัตว์เลี้ยง รถยนต์ สิ่งของต่าง ๆ
ที่มา : วรณกรณ์ จงสง่ากลาง, 2558

ภาพที่ 11 พิธีฟ้อนดาปูของบ้านปราสาท ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ
ที่มา : วรณกรณ์ จงสง่ากลาง, 2558

(12)

(13)

ภาพที่ 12-13 พิธีฟ้อนปู่ตาขณะแต่งเครื่ององค์ที่เป็นชาย มีสนมช่วยนุ่งเครื่องแต่งกายของบ้านปราสาท ตำบลตลาดโพธิ์
อำเภอลำปลายมาศ ประจำปี 2564
ที่มา : นางสมพร ภูมิชัย, 2564

(14)

(15)

(16)

ภาพที่ 14-16 พิธีพ่อนปุตตาขณะพ่อนลักช้าง ลักม้า สัตว์พาหนะของปุตตา ของบ้านปราสาท ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำ
ปลายมาศ ประจำปี 2564

ที่มา : นางสมพร ภูมิชัย, 2564

กวย หรือ กวย (ส่วย) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่จัดอยู่ในกลุ่มที่พูดภาษา “ออสโตรเอเชียติก” ชาวกวยมีถิ่นเดิมอยู่บริเวณตอนเหนือของเมืองกำปงธม ประเทศกัมพูชา เป็นรัฐอิสระ ช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 เคยส่งทูตมาค้าขายกับอยุธยา และช่วยกษัตริย์เขมรปราบขบถ ต่อมาเขมรได้ใช้อำนาจทางทหารปราบชาวกวยและผนวกอาณาจักรเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเขมร เมื่อกัมพูชาเสื่อมอำนาจลงชาวกวยอพยพขึ้นเหนือเข้าสู่เมืองอัตตะปือแสนแป จำปาศักดิ์ และสละวันทางตอนใต้ของประเทศลาวและอพยพข้ามลำน้ำโขงเข้าสู่ภาคอีสานทางด้านแก่งสะพือ อ.โขงเจียม โดยอพยพเข้ามาในประเทศไทยครั้งใหญ่ในสมัยปลายอยุธยา (พ.ศ.2326) เข้ามาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินที่ดินแดนแถบอีสานใต้จนกระทั่งมีชุมชนกวย (ส่วย) ขึ้น ประวัติศาสตร์ชาวกวยมีบทบาทสำคัญอยู่ในบริเวณอีสานใต้ ลาวใต้ และกัมพูชาตอนบน มีความเป็นมาและมีการพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ผสมกลมกลืนกับชาวเขมร ลาว ไทยมาตลอด ชาวกวยในประเทศไทยตั้งถิ่นฐานปนอยู่กับชาวเขมรสูงและชาวลาว ทำให้กวยถูกกลืนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเขมรสูงและลาว (วรรณกรรม จงสงากลาง, 2558)

ชาวกวยมีความเชื่อในการนับถือผีและศาสนาพุทธผสมกัน ภายในชุมชนมีทั้งวัดและศาลผีประจำหมู่บ้าน ผีบรรพบุรุษเรียกว่า “ญะจัวะฮ” บนบ้านจะมีหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษ เชื่อเรื่องภูตผีปีศาจเจ้าที่เจ้าทางเจ้าป่าเจ้าเขา รวมทั้งผีปอบ ความเชื่อเรื่องขวัญ และเทพเจ้าผีปะกำ ซึ่งถือเป็นเจ้าชีวิตของชนชาวกวย การเซ่นผีกระทำปีละครั้ง เริ่มพิธีโดยนำข้าวสุก เหล้า เนื้อสัตว์ กรวยใบตอง ผ้า สตางค์ หมากพลู มาวางไว้ใต้ หิ้งบูชา ทำพิธีเซ่นโดยเอาน้ำตาลโรยบนข้าวสุก จุดเทียนปักลงที่ข้าวแล้วกล่าวขอให้ผีบรรพบุรุษคุ้มครอง ขณะที่กล่าวค่อย ๆ รินเหล้าลงชั้นแล้วหยิบของที่ใช้เซ่นไหว้วางบนหิ้งที่เหลือนำมารับประทาน การเซ่นผีอาจจัดขึ้นในวาระอื่น ๆ เช่น เมื่อมีเด็กคลอด หรือเมื่อมีแขกมาเยือนและพักอาศัยอยู่ที่บ้าน การรำผีมือ เพื่อดูแลรักษาผู้เจ็บป่วย ผู้ที่จะรำผีมือต้องผ่านพิธีไหว้ครู ครอบครู พิธีไหว้พระแช่ มีการสนนิษฐานกันว่าเป็นพิธีที่ได้จากเขมร พิธีนี้เป็นพิธีเสี่ยงทายเพื่อดูปริมาณน้ำฝนที่จะตกในเดือนต่าง ๆ ที่เป็นฤกษ์ทำนาในปีต่อไป (โสฬส และคณะ, 2538, น.11) และพิธีแกลมอซึ่งเป็นพิธีกรรมบูชาดวงวิญญาณบรรพบุรุษของชาวกวย เป็นต้น

“พิธีแกลมอ” (อ่านว่า แกล-มอ) เป็นพิธีกรรมสำคัญของคนเชื้อสายกวย (คล้ายกับพิธีกรรมโจลมะมีวดของคนเชื้อสายเขมร) เกือบทุกตำบลของหมู่บ้านชาวกวยจะมีแม่มด แม่ขอ ซึ่งเป็นตัวเอกของพิธีกรรมนี้ พิธีแกลมอเป็นการพ่อนรำประกอบดนตรีที่ทำขึ้นใน 3 โอกาส คือ โอกาสแรก เพื่อรักษาอาการป่วยและเรียกขวัญคนป่วย ซึ่งเป็นวิธีการรักษาทางจิตใจ โอกาสที่สอง เป็นการเข้าทรงเพื่อเสี่ยงทายปลอดขวัญให้คลายทุกข์ลง โอกาสที่สาม เป็นการเข้าทรงเพื่อบูชาครูกำเนิดเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน

“แกลมอ” เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพชนของกลุ่มชาติพันธุ์กวยซึ่งเชื่อว่า “ทุกคนจะมีดวงวิญญาณของบรรพบุรุษคอยปกป้องคุ้มครอง ปกป้องรักษาอยู่ตลอดเวลา” ในทุก ๆ ปีจะจัดให้มีพิธีกรรมการแสดง “แกลมอ”

เพื่อบุชชาตวงวิญญานบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นการเสริมสร้างกำลังใจ ตลอดถึงการรักษาผู้ป่วยไข้เช่นเดียวกับการ “โจลมะมัวด” ของชาวเขมร หรือ “ไล่ทั้งบั้ง” ของชาวไทลื้อ ในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ซึ่งพิธีกรรมจะมีอยู่ 3 ประเภท คือ

- 1) การบุชชาตวงวิญญานบรรพบุรุษเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ
- 2) การประกอบพิธีกรรมเพื่อรักษาผู้ป่วย ซึ่งเป็นการอัญเชิญดวงวิญญานของบรรพบุรุษมาให้ความช่วยเหลือขอคำแนะนำผ่านล่ำม หรือ คนทรงเพื่อหาสาเหตุของการเจ็บป่วยและหาทางรักษาตามความเชื่อ
- 3) การประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการแก้บน หรือ สักการะตอบแทนดวงวิญญานบรรพบุรุษที่คลันตาลให้ได้รับความสำเร็จตามคำขอของลูกหลาน(บัญญัติ สาลี, 2563, หน้า 9 - 11)

โดยนิยมเล่นในช่วงเดือนยี่ และเดือนสาม (มกราคมและกุมภาพันธ์) การเล่นมอเล่นอนี่หาดูได้ที่บ้านแตล อำเภอศรีษะภูมิ จังหวัดสุรินทร์ บ้านสำโรง อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ บ้านหนองสมบุรณ์ อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ บ้านตระมุง อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น

พิธีกรรมจะเริ่มต้นจากการอัญเชิญดวงวิญญานบรรพบุรุษเข้ามาประทับร่างแม่หมอบ หรือ คนทรง ร่างของแม่หมอบจะสั่นเทิ้มไปทั้งร่าง จากนั้นลูกหลานที่ร่วมพิธีจะผูกข้อมือให้แม่หมอบ และแจ้งถึงความประสงค์ที่ได้อัญเชิญดวงวิญญานของบรรพบุรุษมา เสร็จแล้วแม่หมอบ หรือ คนทรงก็จะตีมกนเครื่องเช่นสังเวย ก่อนที่จะลุกขึ้นพ้อนรำไปรอบ ๆ เครื่องสักการะ ผู้ที่ร่วมอยู่ในพิธีก็จะมีการสั่นเทิ้มไปตาม ๆ กัน คนที่อยู่ใกล้ก็จะผูกข้อมือรับ และผู้ที่มีอาการดังกล่าวก็จะลุกขึ้นพ้อนรำไปรอบ ๆ เครื่องสักการะ เช่นเดียวกับแม่หมอบอย่างสนุกสนาน กิน เวลาข้ามวันข้ามคืนเช่นเดียวกับพิธี “โจลมะมัวด” ของชาวเขมร นั่นเอง (วรรณกรณ์ จงสง่ากลาง, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2565)

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งจะใช้บายศรี (บายแสร้อยเทียน) ภายในบายศรีประกอบด้วยต้นกล้วย 4 ต้น สูงประมาณ 150 เซนติเมตร ซึ่งอาจมี 5, 7 หรือ 9 ชั้น มีเครื่องบูชาครู ซึ่งประกอบด้วย ขนมห ข้าวต้ม ผ้าซิ่น ผ้าสไบ กระจัก หวี แป้ง กรวยใบตองห้าหรือแปดกรวย รูป เทียน ไขไก่ เหล้า และเงิน 24 บาท

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมเป็นเครื่องดนตรีที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มคน “กวย” ที่เน้นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าและเครื่องตีเป็นหลัก เครื่องดนตรีที่สามารถสื่อถึงความประสงค์ของผู้ประกอบพิธีที่สามารถสื่อสารถึงผู้เข้าทรงในพิธีกรรมได้ คือ แคนและกลอง

การบรรเลงรวมวงดนตรีประกอบพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กวยในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการบรรเลงรวมวงจากเครื่องดนตรีที่ประกอบไปด้วย แคน และกลอง เป็นวงดนตรีขนาดเล็กที่มีผู้บรรเลงเพียง 2 คน การวางตำแหน่งของการบรรเลงจะเลือกสถานที่ที่เหมาะสมกับบริเวณปะรำพิธี ซึ่งผู้บรรเลงสามารถบรรเลงด้วยวิธีการยืนหรือนั่งบรรเลงได้ จากปกติในช่วงพิธีกรรมเริ่มขึ้น การบรรเลงจะบรรเลงด้วยวิธีการยืนบรรเลง แต่เนื่องด้วยการประกอบพิธีกรรมจะใช้เวลานานยาวนานมาก นักดนตรีหรือผู้บรรเลงอาจเปลี่ยนอิริยาบถมานั่งบรรเลงได้ โดยการนำเก้าอี้มานั่งเพื่อลดอาการเมื่อยล้าจากการที่ได้ยืนบรรเลงดนตรี การจัดรูปแบบของวงดนตรีไม่ตายตัว เนื่องจากมีผู้บรรเลงเพียงสองชนิดหรือนักดนตรีเพียง 2 คน ดังนั้น การจัดรูปแบบจึงขึ้นอยู่กับความสะดวกของบริเวณพื้นที่บรรยากาศของงานหรือสภาพของผู้คนที่เข้า ร่วมงาน เป็นต้น วงดนตรีที่บรรเลงจะอยู่ใกล้ผู้ประกอบพิธีหรือผู้เข้าทรง เนื่องจากผู้ประกอบพิธีต้องการฟังทำนองเพลงจากวงดนตรีเพื่อที่จะเริ่มพิธีกรรมในการสื่อสาร หรือการลำดับขั้นตอนของพิธีการ ซึ่งผู้บรรเลงจะต้องเลือกบทเพลงที่ผู้ประกอบ พิธีกรรมต้องการให้บรรเลงอาจจะเป็นจังหวะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับผู้ประกอบพิธี (วรรณกรณ์ จงสง่ากลาง, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2565)

โดยวิธีการละเล่น จะให้ผู้เล่นจะนั่งเป็นวงล้อมบายศรี (บายแสร้อยเทียน)เมื่อวิญญานเข้าร่างทรงก็จะพ้อนรำ เมื่อเล่นพอสมควรแล้วก็ถึงตอนออกโดยแสดงพนมมือ ตัวสั้นแล้วชูมือทั้งสองข้างสลัดไปมา กลุ่มชาติพันธุ์กวยในจังหวัดสุรินทร์ ชาวกวย หรือคนทั่วไปเรียกว่า “ส่วย” มีจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเกือบ 300,000 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรและลาว ซึ่งทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมกันจนทั้งสามกลุ่มนี้ยากที่จะจำแนกได้

ปัจจุบันชาวกูยมีวิถีชีวิตเหมือนกับชาวอีสานทั่วไป และอาศัยอยู่หนาแน่นในเขตพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดอุบลราชธานี และบางส่วนของจังหวัดมหาสารคาม รวมทั้งประเทศลาวและกัมพูชา เป็นกลุ่มชนที่พูดภาษามอญ-เขมร เป็นกลุ่มชนเดียวกับพวกข่าหรือละว้า รูปร่างหน้าตาคล้ายพวกเขม็งหรือเงาะ ชาวกูยดั้งเดิมจะมีริมฝีปากบาง ผมหดหยิก จมูกแบนผิวดำ แต่ในปัจจุบันพบว่า มีรูปร่างลักษณะเหมือนคนไทยในภาคอีสานทั่วไป (วรรณกรรม จงสง่ากลาง. สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2565)

2. การศึกษาเปรียบเทียบพิธีไหว้บรรพบุรุษระหว่างพิธีกรรมแกลมอและพิธีกรรมพ่อนปู่ตา พบว่าความหลากหลายทางชาติพันธุ์เป็นเอกลักษณ์และนำมาเผยแพร่ในถิ่นฐานที่ตนได้ย้ายมาตั้งกลุ่มชนของตนให้คนที่อาศัยในพื้นที่นั้นรับและนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิต แต่เหนือสิ่งอื่นใดที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ นั้นมี คือ ความคล้ายคลึงกันเรื่องความเชื่อด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือความเชื่อด้านผีบรรพบุรุษของตนที่ปกป้องรักษากลุ่มชนตนให้แคล้วคลาดปลอดภัย หายเจ็บไข้ได้ป่วยหากได้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อบูชาหรือกราบไหว้ ซึ่งในส่วนพิธีกรรมพ่อนปู่ตาและพิธีกรรมแกลมอได้มีความคล้ายคลึงในหลากหลายด้าน ดังนี้

1) ความเชื่อด้านการเคารพนับถือในผีบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์ของตน ซึ่งได้ประกอบพิธีเพื่อกราบไหว้บูชา และมีความเชื่อว่าหากได้ประกอบพิธีกรรมแล้วอาการเจ็บไข้ได้ป่วยจะหาย หมู่บ้านจะอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขและปลอดภัยจากอันตราย ๆ ทั้งอุบัติเหตุ ไสยศาสตร์ รวมไปถึงน้ำ ปลา ฝนตกอุดมสมบูรณ์ในปีที่ได้ประกอบพิธีกรรม

2) ในพิธีมีการพ่อนรำ ทั้งพิธีพ่อนปู่ตาและพิธีแกลมอ เพื่อแสดงออกถึงกิริยาร่ายรำก่อนเริ่มทำพิธีเพื่ออัญเชิญดวงวิญญาณของบรรพบุรุษได้มาเข้าร่วมของแม่หมอพิธีแกลมอและประทับทรงปู่ตาในพิธีพ่อนปู่ตาเพื่อเริ่มพิธีในขั้นต่อไป

3) มีตัวแทนเป็นสัญลักษณ์ของผู้นำการประกอบพิธีเช่นเดียวกัน โดยพิธีพ่อนปู่ตาจะเรียกว่า “ประทับทรง” ส่วนพิธีแกลมอจะเรียกว่า “แม่หมอ” ซึ่งทั้งสองพิธีกรรมจะต้องเป็นหญิงเท่านั้นที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม

4) อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทั้งสองพิธีมีความคล้ายคลึงกัน คือ ดอกไม้ ธูป เทียน เหล้า บุหรี่ เงิน ข้าว ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ประกอบพิธีทั้งสอง หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปจะถือว่าพิธีทั้งสองจัดไม่สมบูรณ์ตามความเชื่อของทั้งสองพิธีกรรม

5) มีเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมและการพ่อนรำเพื่อบรรเลงขณะที่มีการทำพิธีทั้งสองพิธี

จากผลการวิจัยข้างต้นตามวัตถุประสงค์ที่คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าและสัมภาษณ์ทำให้คณะได้ทราบว่า พิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในท้องถิ่นอีสานใต้ล้วนมีความคล้ายคลึงกันในการประกอบพิธีกรรม เนื่องจากด้วยความเชื่อ การนับถือผีบรรพบุรุษหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่มีความเชื่อกันว่าเป็นสิ่งที่ปกป้องรักษาและคุ้มครองครอบครัวและกลุ่มชาติพันธุ์ของตนกันมาอย่างยาวนานให้อยู่รอดปลอดภัยและสืบทอดความเชื่อเหล่านี้กันมาจากรุ่นสู่รุ่น ให้คงความเป็นเอกลักษณ์และได้ประกอบพิธีกรรมเหล่านี้เพื่อรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ และทำนายดวงชะตาของหมู่บ้านหรือกลุ่มชาติพันธุ์ของตนตามสิ่งที่ตนได้นับถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นพิธีกรรม วัฒนธรรมและประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ให้ชนคนรุ่นหลังได้ศึกษาและอนุรักษ์สืบไป

สรุปผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยในรูปแบบตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิจัย

ลำดับที่	ชื่อพิธีกรรม	ความคล้ายคลึงกันของพิธีพืชนุปตาและพิธีแกลมอ				
		ความเชื่อด้านการ นับถือผีบรรพบุรุษ	การพืชนร่า	ตัวแทนผู้ ประกอบพิธี	อุปกรณ์ที่ใช้ ประกอบพิธี	เครื่องดนตรี
1	พิธีกรรมพืชนุปตา	✓	มีการร่ายรำ ก่อนเริ่มพิธี	“ประทับรับ ทรง”	ดอกไม้ ธูป เทียน เหล้า บุหรี เงิน ข้าว	✓
2	พิธีกรรมแกลมอ	✓	มีการร่ายรำ ก่อนเริ่มพิธี	“แม่หมอ”	ดอกไม้ ธูป เทียน เหล้า บุหรี เงิน ข้าว	✓

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเชิงคติชนวิทยา “พิธีไหว้บรรพบุรุษผ่านพิธีพืชนุปตาและพิธีแกลมอ” ของกลุ่มคนใน จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “พิธีกรรมแกลมอ” ของชาวภูย (ส่วย) ในจังหวัดบุรีรัมย์และเพื่อศึกษาความคล้ายคลึงของพิธีสำหรับไหว้บรรพบุรุษผ่าน “พิธีกรรมแกลมอ” และ “พิธีกรรมพืชนุปตา โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และหนึ่งในสมาชิกของคณะผู้วิจัยได้เคยเข้าร่วมประกอบพิธีกรรม ทำให้ข้อมูลที่น่าสนใจมีความน่าเชื่อถือ และผลของการศึกษาพบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1) การเข้าร่วมพิธีกรรมดังกล่าวเป็นการบูชาเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษเพื่อรักษาอาการเจ็บไข้และทำนายดวงชะตาของหมู่บ้าน

2) เมื่อทำพิธีกรรมนี้จะส่งผลให้เกิดความร่มเย็น อยู่เย็นเป็นสุขของคนภายในชุมชน การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่าพิธีกรรมทั้งสองมีความสอดคล้องกันทั้งด้านความเชื่อของตนในชุมชนและได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมที่ได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานโดยถ่ายทอดความเชื่อผ่านพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนในงานวิจัยครั้งนี้

ซึ่งพิธีกรรมพืชนุปตา มีการจัดที่เฉพาะเจาะจงดังนี้จะมีการจัดทำพิธีกรรมพืชนุปตา 3 ปี ต่อ 1 ครั้ง หากยังไม่เวียนครบ 3 ปี ในปีอื่น ๆ จะต้องทำพิธีกรรมจำฝ่ายแทน โดยการขำน้ำตาลและใบมะพร้าวผูกปมไปวางสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านที่ศาลปู่ตาแทนการพืชนุปตา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาและการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ การศึกษาความสัมพันธ์ด้านภาษาผ่านพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษที่สะท้อนภูมิปัญญาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของกลุ่มชาติพันธุ์อีสานใต้

เอกสารอ้างอิง

กรภัทร์ สุขใหญ่. (มปป.). หนังสือนำชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สุรินทร์. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม, 2565, จาก <https://www.finearts.go.th/surinmuseum/view/25863>.

บัญญัติ สาลี. (2563). กูย : ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษาและตำนาน. สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม, 2565, จาก http://human.msu.ac.th/doc/doc_research.

พนาสินธุ์ ศรีวิเศษและจตุพร สีม่วง. (2562). **ดนตรีประกอบพิธีกรรมแกเลอของกลุ่มชาติพันธุ์กูย : กรณีศึกษาที่ชุมชนหมู่บ้านขามน้อย หมู่ที่ 5 ตำบลเข้ยปราสาท อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์**. มนุษยสังคม (มสส), ปีที่ 17(ฉบับที่ 3), 68-69.

ยโสธารา ศิริภาประภากร. (2560). **คุณค่าทางจริยศาสตร์ : พิธีกรรมแกเลอของชาวไทยกูย**. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ปีที่ 12(ฉบับที่ 41), 13-19.

วรรณกรณ์ จงสง่ากลาง. (2558). **เอกสารประกอบการเรียน เล่มที่ 5 : ภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอลำปลายมาศ (เอกสาร อัดสำเนา)**.

โสฬส ศิริไสย์และคณะ. (2538). **สารานุกรมชนชาติกูย**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

การสัมภาษณ์

วรรณกรณ์ จงสง่ากลาง. ครูวิทยฐานะชำนาญการ. สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2565.

จันทร์ สะเทือนรัมย์. สัมภาษณ์, 3 มกราคม 2565.

นุส บุญศิริ. สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2565.

สื่อภาพถ่าย

นางสมพร ภูมิชัย, 2564. ออนไลน์.

วรรณกรณ์ จงสง่ากลาง. 2558. อัดสำเนา.